

УДК 39:745.52]:[37.091.33-027.22:7.036](477)''19/20"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.04.873>

РОЛЬ ЕТНОГРАФІЧНИХ ПРАКТИК У ФОРМУВАННІ ЕТНІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ СУЧАСНОГО ТЕКСТИЛЮ (НА МАТЕРІАЛАХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ПРАКТИК КАФЕДРИ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТИЛЮ ЛНАМ)

Катерина ЦУРКАН

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3964-0844>,

Викладач кафедри художнього текстилю
Львівської національної академії мистецтв,
вул. Кубійовича, 38, 79011, Львів, Україна
e-mail: ktsurkan@ukr.net

Одним з актуальних для українського суспільства питань протягом всієї історії є національна самоідентичність. Заохочення студентів до вивчення етнографії на кафедрі художнього текстилю ЛНАМ відбувається через етнографічні практики. Формування етнічної складової сучасного текстилю з позиції етнографічних практик донині не вивчалася, відтак дослідження є актуальним. Протягом історії кафедри художнього текстилю ЛНАМ ці практики мали різні форми.

Метою статті є виявити форми етнографічних практик кафедри художнього текстилю ЛНАМ та їх роль у формуванні художників текстилю — випускників кафедри художнього текстилю ЛНАМ. Об'єктом статті є етнографічні практики кафедри художнього текстилю ЛНАМ, а предметом значення цих практик для сучасних художників текстилю, випускників кафедри художнього текстилю ЛНАМ та формування етнічної складової їх творчості.

Для висвітлення зазначеної проблематики використані першоджерела (документи архівів ЛНАМ та ДАЛО) та наукова література, опрацьовані із застосуванням таких методів як порівняльно-історичний, аналітичний. З емпіричних застосовуються методи спостереження та інтерв'ю.

Ключові слова: етнографічна практика, наукове студентське товариство, народне мистецтво, мистецька освіта, ткацтво, наукове дослідження.

Kateryna TSURKAN

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3964-0844>

Lecturer of the department of artistic textile
of Lviv National Academy of Arts,
Kubiyovycha Street, 38, 79011, Lviv, Ukraine
e-mail: ktsurkan@ukr.net

THE ROLE OF ETHNOGRAPHIC PRACTICES IN THE FORMATION OF THE ETHNIC COMPONENT OF MODERN TEXTILES (ON THE MATERIALS OF ETHNOGRAPHIC PRACTICES OF THE DEPARTMENT OF ARTISTIC TEXTILE OF LNAA)

Introduction. One of the issues relevant to Ukrainian society throughout history is national self-identity. Encouraging students to study ethnography at the Department of Artistic Textiles LNAA is through ethnographic practices. The formation of the ethnic component of modern textiles from the standpoint of ethnographic practices has not been studied to date, so the study is relevant. Throughout the history of the Department of Artistic Textiles LNAA, these practices have taken various forms.

Problem Statement. The literature reviewed in the article provided an opportunity to clarify the importance of folk art traditions in the development of modern textiles. However, no publications have been found that specifically outline the role of ethnographic practices in the formation of the ethnic component of modern textiles.

Purpose. The target of the article is to identify the forms of ethnographic practices of the Department of Artistic Textiles LNAA and their role in the formation of textile artists — graduates of the Department of Artistic Textiles LNAA. The object of the article is ethnographic practices of the Department of Artistic Textile of LNAA, and the subject is significance of these practices for modern artist of textiles, graduates of the Department of Artistic Textile of LNAA and the formation of the ethnic component of their work.

Methods. Primary sources (documents of the archives of LNAA and SALR) and scientific literature, analyzed by using such methods as comparative-historical, analytical, were used. From empirical methods the observation and interview were used.

Results. Types of ethnographic practices are revealed. The role of ethnographic practices for the work of textile artists are clarified. The novelty of the article includes interviews, photos, observations, which are published for the first time. Documents from the LNAA and SALR archives are being put into scientific circulation.

Conclusion. 1. According to the results of exploration, four types of ethnographic practice were identified: 1) ethnographic expeditions; 2) performance of diploma works that preserve the traditions of folk weaving; 3) collection of ethnographic material in museums and at the place of residence; 4) direct residence in the center of preservation of folk traditions. 2. Ethnographic practices of the first three types awaken ethnic consciousness and encourage interest in the ethnography of own region. 3. Ethnographic practices work up for further research in the field of folk art. 4. Influence for the further development of creativity (in the work of artists involved motifs of folk art) and understanding the value of appeal to the exact ethnographic material or its bearer.

Keywords: ethnographic practice, scientific student society, folk art, art education, weaving, scientific research.

Вступ. Етнографічні практики є ваговою складовою навчального процесу Львівської мистецької школи декоративного мистецтва. Вивчення традиційних зразків народного мистецтва в музеях чи внаслідок польових досліджень сприяє формуванню професіоналізму та національної свідомості мистця. Питання української етнопсихології досліджували: М. Костомаров, І. Нечуй-Левицький, В. Лепинський, В. Храмова [1], Є. Онацький [2], О. Кульчицький [3], В. Янів [4], Я. Ярема [5], В. Щербаківський [6]. Є. Онацький об'єднав думку багатьох дослідників цього напрямку — українці вирізняються емоційною вдачею. Водночас емоційність лежить в основі кожного мистецтва. Але від нас залежить повернути їй первісне, творче, а не руйнівне значення [2, с. 36—38].

Питання збереження народної традиції у творчості художників професійного текстилю піднімали у своїх статтях О.І. Луковська [7—8], О.К. Цимбалюк [7], Г. Кусько [9, с. 40—45], З. Шульга [9, с. 24—29], О. Білас-Березова [9, с. 50—53], Є. Шимчук [60—65]. Цей аспект висвітлений в дисертаціях: Г.Д. Кусько [10], Т.Г. Печенюк [11], О.І. Луковської [12] та ін. Художній текстиль як складову національно-культурного простору (на матеріалах Першої та Другої всеукраїнські триєнале художнього текстилю) висвітлювали З. Чегусова [13] та Т. Печенюк [14]. Історію виникнення та мистецькі спрямування чотирьох всеукраїнських триєнале текстилю присвячена стаття З. Чегусової [14]. Різні аспекти розвитку кафедри художнього текстилю ЛНАМ висвітлені у статтях: М. Токар [9, с. 18—23], Н. Студенець [9, с. 36—39], Г. Кусько [15].

У публікаціях авторів Т. Кара-Васильєвої [16, с. 29—42], Т. Романової [16, с. 67—76], Т. Печенюк [16, с. 79—88], О. Козакевич [16, с. 105—114] знаходимо інформацію про розвиток видів художнього текстилю у професійному декоративному мистецтві України I пол. XX с. На другу половину XX — початок XXI ст. припадає розширення видів художнього текстилю. Так, Г. Кусько [16, с. 227—246], О. Луковська [16, с. 247—252], Т. Кара-Васильєва [16, с. 255—262], Т. Печенюк [16, с. 265—276], З. Чегусова [16, с. 313—322; 17], Л. Жоголь [16, с. 287—306] опублікували матеріали про «новітній текстиль», розпис на тканині, розписний текстиль у громадському інтер'єрі, художні промислові тканини, гобелен, орнаментальне ткацтво, вишивку.

Проблематику збереження народного мистецтва і розвитку професійного декоративного мистецтва в Україні в умовах глобалізації піднімали Т. Кара-Васильєва [18, с. 18—53] та З. Чегусова [18, с. 54—88].

З.А. Чегусова, окреслюючи образно-пластичну і стильову еволюцію професійного художнього текстилю України XX — початку XXI ст. зазначає, що активне експериментування у галузі художнього текстилю з кінця 1980-х років не завадило народному мистецтву виступити джерелом національної самоідентифікації в протистоянні радянській ідеології. Народне мистецтво дає багатий матеріал для глибокого асоціативного символічного мистецтва [18, с. 444].

З. Чегусова у дисертації «Декоративне мистецтво України другої половини XX — початку XXI століть: еволюція, трансформації, персоналії» (2021) відзначає, що львівська професійна школа мистецтва завжди мала виразний вектор етнічної і національної ідентичності. Випускники ЛДПДМ різних періодів залишалися носіями традицій «львівської школи». До них належать такі професійні майстри гобелена як Є. Фащенко, С. Шабатура, Л. Жоголь, І. та М. Литовченки, В. Федько, Н. Паук, О. Крип'якевич, М. Білас, І. Винницька, О. Риботицька, С. Бабков, Т. Печенюк, Г. Кусько, М. Шеремета та інші [19, с. 132].

Оглянута література дала можливість з'ясувати важливість традицій народного мистецтва у розвитку сучасного текстилю. Однак публікацій, які б спеціально окреслили роль етнографічних практик у формуванні етнічної складової сучасного текстилю, не знайдено. Підняте питання *актуальне*, оскільки є частиною сучасного навчального процесу в професійній освіті декоративно-прикладного спрямування. Для його висвітлення важливе з'ясування видів етнографічних практик (якщо такі є) та їх вплив на подальшу творчу роботу фахівців у галузі художнього текстилю. З цієї метою проаналізуємо документи архівів ЛНАМ та ДАЛО, простежимо характер проведення етнографічних практик на кафедрі художнього текстилю ЛНАМ протягом її історії, з'ясуємо методичний вклад керівників практик та специфіку підготовки до виконання дипломних робіт та творчу діяльність випускників. До *новизни* статті належать інтерв'ю, фотографії, спостереження, які публікуються вперше. В науковий обіг вводяться документи архівів ЛНАМ та ДАЛО.

Основна частина. Перший документ, який свідчить про проведення етнографічної практики на кафедрі художнього текстилю ЛНАМ, датований 1959 роком. На той час студентів I та II курсів відряджали у м. Косів, Вишніцю, Жаб'є, Ворохту (керівник практики І.К. Вторушин) [20]. Документи, які свідчать про виробничу практику, датовані 1950 роком. Це викликає міркування про те, що виробнича практика була поставлена раніше, або на початку створення ЛДПДМ їй надавалось більше значення, ніж етнографічній. Однак з доповіді керівника перших етнографічних практик — І.К. Вторушина про методику викладання композиції на кафедрі текстилю ЛДПДМ за 1956 рік бачимо, що до запровадження етнографічної практики проводилась належна підготовка [21]. В його досить детальній доповіді вказано, що навчальний курс з вивчення композиції був спрямований на виконання якісних зразків для промисловості. Пов'язана з вивченням технології виробництва, структури тканини, текстильних матеріалів. Щодо значення народного мистецтва для курсу композиції вказано, що потрібно направляти студентів, щоб композиційні пошуки мали в основі не власну абстрактну фантазію, а відштовхувались від природи, кращих зразків народного класичного мистецтва [21, арк. 6].

Того ж 1959 року, пов'язаного із запровадженням етнографічної практики, ректор ЛДПДМ Я.П. Запаско заснував Науково-творче студентське товариство. Методичною основою для роботи товариства була його праця «Основи науково-дослідної роботи студентів» (1952). Я.П. Запаско був ректором ЛДПДМ у 1958—1971 рр. За роки його керівництва активізувалось творче та наукове життя серед педагогів і студентів, навчальний процес у ЛДПДМ набув яскраво вираженого національного спрямування, підґрунтям для якого стало поглиблене вивчення та засвоєння кращих здобутків української традиційної культури, запровадження української мови викладання. Ці ідеї Яким Прохорович продовжував розвивати й на посаді завідувача кафедри історії та теорії мистецтва ЛДПДМ (від 1971 р.) [22]. Я. Запаско започаткував читання повного курсу історії українського мистецтва — образотворчого та декоративно-ужиткового. З його ініціативи до викладання залучалися науковці львівських музеїв, дослідники українського професійного декоративно-ужиткового та народного мистецтва. У 1960—1970-х рр. історію

мистецтва погодинно або за сумісництвом викладали відомі науковці: Ю. Лашук, П. Жолтовський, В. Овсійчук, В. Любченко, директор Львівської галереї мистецтв Б. Возницький [23].

З огляду на початок діяльності НСТ у ЛДПДМ та впровадження етнографічної практики варто простежити творчу діяльність студентів, які захищали дипломні роботи після 1961 року. Так, до випуску 1961 року належать такі постаті художнього текстилю, як М. Литовченко та М. Жиліна. Трохи раніше, у 1954 році ЛДПДМ закінчив І. Литовченко. Імена подружжя М. та І. Литовченків широко відомі, є гордістю українського текстилю та кафедри художнього текстилю, зокрема. Творчість художників висвітлювали Л. Жоголь [24], З. Чегусова [25], Л. Ільєнко [25], Г. Кусько [26], В. Андріяшко [27—28], М. Дьомін [29], Н. Гассанова [30] та ін.

Популяризацією творчості Литовченків далі займається донька Наталя. За її розповіддю в інтерв'ю з Л. Ільєнко — те, що було зображено на гобеленах М. та І. Литовченків відрізнялось від традиційного. Свою першу композицію «Живи, Україно» І. Литовченко створював нічого не знаючи про Бойчука. Лише після того, як тодішній міністр культури звинуватив його в «бойчукізмі» Іван Семенович зацікавився творчістю художника, надихнувся його національними та пластичними ідеями [25].

М. Литовченко приділяла увагу українському мистецтву ще в студентські роки. Навчаючись на VI курсі брала активну участь у виставках декоративно-прикладного мистецтва, присвячених декаді української літератури і мистецтва у Москві, за що їй була оголошена подяка [31]. Згідно з документами за 1961 рік М. Литовченко була відряджена до м. Косова на Косівську килимову фабрику ім. Т. Шевченка на два тижні для виконання дипломної роботи — килиму «Радянська Гудульщина» (керівник А.П. Бельтюкова) в матеріалі [32]. Саме там М. Литовченко вивчила техніку рахункового ткання, яка стала технічним підґрунтям засобів художньої виразності, що їх подружжя Литовченків почали застосовувати у наступній мистецькій практиці

М. Жиліна — викладач кафедри художнього текстилю ЛНАМ з 1974 року, до ЛДПДМ навчалась на відділі ткацтва ЛФКДУМ ім. І. Труша (випуск 1955 року). Протягом 1961—1973 рр. працювала на Дарницькому шовковому комбінаті. Значні здобутки,

Іл. 1. Крип'якевич О.А. Гобелен «Пісня миру» (диплом, 1967 р. вип.). Керівник: Арофікін Є.В. Фото О. Крип'якевич

пов'язані з впровадженням робіт у виробництво наочно відображені в каталозі, виданому М. Жиліною та О. Зальоток (донька М. Жиліної) [33—34]. Художниці працюють у галузі ручного ремізного, перебірною ткацтва, техніках художнього друку та фарбування. У доробку фахівців створення костюмів для народного ансамблю «Берегиня», виконання народних строїв на замовлення Міністерства культури і туризму України для постановки п'єси «За двома зайцями».

В березні 2010 р. в Острозькій академії відкрилась їх виставка ремізного ткацтва [35]. У 2015 році відбулась персональна виставка М. Жиліної та О. Зальоток «Ремізне ткацтво. Народні мотиви» в музеї ЛНАМ. Добре знання народного мистецтва та професійне володіння засобами ткацтва дозволяють їм активно експериментувати в цій галузі. Свої знання та експериментальний доробок щедро передають студентам.

В ході аналізу документів архіву ЛНАМ знаходимо, що етнографічні практики у вигляді експедицій проводились до 1990 року, з різницею в маршруті. Так, у 1961 році студентів I курсу відряджали у м. Косів, Вижиця, Коломия, Жаб'є, Ворохта, Яремче (керівник

практики І.К. Вторушин) [36]. У 1961 році студентів II курсу у м. Косів, Вижиця, Космач, Жаб'є, Ворохта, Яремче (керівник практики І.К. Вторушин) [37]. Аналіз архівних документів показав, що така практика продовжувалася до кінця 1980-х рр.

Інколи студентів групи розділяли і відправляли за різними маршрутами. Це яскраво видно з документів 1962 року, де частина студентів направлялась за збором етнографічного матеріалу, інша частина була скерована на ткацькі фабрики, текстильні комбінати [38], експедиції відправляли окремих студентів згідно з планом роботи НСТ. Так, в документах знаходимо інформацію, що студента Е.П. Галушку направили за маршрутом м. Косів-Жаб'є-Вижиця-Кути-Ворохта-Яремче-Рахів, студентку цього ж курсу І.І. Карпинець Яблунівського району і до Закарпатської області [39]. І. Карпинець згодом стала художником театру, працювала художником-постановником українського драматичного театру ім. М. Заньковецької, головним художником театру ляльок. Результатом зацікавлення етнографією стало збирання ілюстративного матеріалу XIX—XX ст. та виданні альбому «Кептарі українських Карпат» (2003). У 1964 р. студента П.А. Кузьменка відправляли для збору матеріалів в с. Сколе по темі: «Дрібноузорне ткацтво в народних тканинах» [40]. Згодом він присвятив себе педагогічній діяльності, викладав у ЛДПДМ.

У 1967 р. випускницями ЛНАМ були О.А. Крип'якевич та С.М. Шабатура. Разом із З. Флінтою, П. Марковичем, Р. Петруком, Б. Соїкою, А. Бокотеем, О. Міньком належала до найбільш приближених учнів підпільної академії Карла Звіринського [41]. О. Крип'якевич на захист диплома виконала гобелен «Пісня миру» (308 x 186 см) (іл. 1). Робота експонувалась 1974 року на виставці у Львівській картинній галереї та на виставці «Історико-революційні мотиви в декоративно-прикладному мистецтві» у Львівському музеї етнографії і художнього промислу [42].

Відомою випускницею кафедри художнього текстилю була Стефанія Шабатура — політв'язень радянських часів, член Української гельсінської групи [43]. Однією зі знакових робіт в історії кафедри є диплом С. Шабатури «Олекса Довбуш» (іл. 2—3), що природно впливає з походження мисткині з Гуцульщини, її занурення у світ фольклору рідного краю.

До 75-річного ювілею художниці Т. Козирєва опублікувала статтю в газеті «День». У цих та інших

[44] публікаціях висвітлені відомі роботи С. Шабатури: «Довбуш», «Кассандра», «Леся Українка», «Ватра» «На купала» та інші.

Серед яскравих прикладів впливу етнографічних практик на формування свідомості студента, вибору ним теми дипломного проекту відносимо досвід кваліфікаційної праці Сергія Бабкова, ідея якої формувалась в процесі проходження етнографічних та живописних практик в Карпатах (керівники Сельський, Звіринський). «Гуцульське весілля» (1972, керівник М. Токкар) (іл. 4—5) — один з перших його монументально-декоративних творів. Пошуковий етап складали десятки зарисовок предметів гуцульського побуту та архітектури, що були зроблені в музеях Львова та в Карпатах, студії натурників у народних костюмах, численні ескізи й проміжні масштабні проекти у яких простежуємо конструктивно-пластичний відбір і розвиток кольорового вирішення — від збалансованої, проте пістрявої гами до могутнього, як звук трембіти, конфлікту смарагдового і кармінного [45, с. 262].

У контексті проекту «Екологічний ракурс» його організатором та педагогом кафедри художнього текстилю З.М. Шульгою¹ було укладене видання з трьох частин. У третій частині «Мистецтво текстилю. Методи творення. 3» [46, с. 45] представлена програма етнографічної практики для студентів мистецьких навчальних закладів. У завданнях розглядаються матеріали та техніки виконання текстильних творів. Звіт про проходження практики складається з таких розділів: науково-дослідної і практичної частини, заповненого щоденника, відміченого у місці проходження етнографічної практики. Науково-дослідна частина практики оформляється студентами у вигляді реферату згідно з вибраною темою, а також доповнюється зібраними і належним чином оформленими фактологічними матеріалами, зібраними під час її проходження (фотографії, зарисовки, таблиці, описи знайдених об'єктів, диктофонні і відеозаписи інформантів тощо). До загального звіту студенти додають текстильні вироби, виготовлені ними під час проходження практики [45].

До різновиду етнографічної практики, на нашу думку, варто віднести виконання дипломних робіт на фабриках, що зберігали традиції народного тка-

Іл. 2. Дипломна робота Шабатури С.М. «Довбуш» (гобелен, 1967), виконана на Глинянській ткацькій фабриці «Перемога». Керівник: Галкіна Н.М. Фото з альбому «Художній текстиль. Львівська школа». Уклад. Т.Г. Печенюк. Львів: Поллі, 1998. С. 82

Іл. 3. Виставка «Текстиль як зброя». Частина експозиції. Зліва гобелен С. Шабатури «Леся Українка», справа її дипломна робота О. Довбуш (1967). Фото К. Цуркан. Публікується вперше

цтва. Так, дипломна робота Т.Г. Печенюк виконувалася на Решетилівській фабриці ім. Клари Цеткін. Як вона згадувала, за час виконання диплома навчилася «дерканню», особливостям снування «вісімкою», технічним «секретам» швидкого ткання [33, с. 74]. Як характерну специфічну техніку для решетилівського килимарства деркання виділяє Є. Харковина [47]. Ця техніка передбачає виконання фону нитками різних відтінків, що мальовничо поживає тло. Килими з геометричним орнаментом також виділяються завдяки застосуванню пастельної гами і прийому деркання» [47, с. 178].

З документів архіву ЛНАМ довідуємося, що П.А. Кузьменка відрядили в Новий Розділ для ознайомлення з об'єктом дипломного проектування. А.А. Пушкаша відрядили в м. Ужгород і с. Новоцьке для ознайомлення з об'єктом дипломного проектування на тему: «Оформлення кафе між-

¹ З.М. Шульга (тоді Галан) випускниця кафедри художнього текстилю 1974 року. Її дипломною роботою був гобелен «Перша друкована книга в Україні» (керівник Ю.В. Скандаків). — К. Ц.)

Іл. 4—5. Ескізи С. Бабкова до дипломної роботи «Гуцульське весілля» (1972, керівник М. Токар). Архів Г.Д. Кусько

народного туристичного табору «Верховина». В.П. Федька було відряджено в м. Червоноград для збору матеріалу до дипломної роботи на тему «Шахтарі» [48]. Робота виконувалась на Глинянській фабриці (Львівська обл.) [49]. В.П. Бокала відряджали на килимову фабрику с. Ганчі Закарпатської обл. для виконання диплому [50], Я.П. Мачелюха в Решетилівку Полтавської обл. на фабрику ім. Клари Цеткін [51].

Практика виконання дипломних робіт на ткацьких фабриках продовжувалася у 1980-х рр. Так, Г.М. Чабан, Б.Н. Козловського було скеровано на Глинянську фабрику [52]. Л.М. Вітвіцьку, І.В. Суржикова направляли до Косівського виробничо-художнього об'єднання «Гуцульщина», Л.М. Кришталь — до Решетилівської фабрики художніх виробів ім. К. Цеткін, Кусько Г.Д. — до Глинянської фабрики художніх виробів «Перемога» [53].

Для виконання дипломної роботи на Решетилівську фабрику ім. Клари Цеткін відрядили: П.В. Гарпаша, Л.Х. Керимову, О.Ю. Кондрашову, Д.А. Зав'ялову, С.Ю. Блажко, О.А. Панкевич, М.І. Гах. На Глинянську фабрику «Перемога»: І.С. Гуменюка, Т.А. Кириченко, Б.Л. Заблоцьку, Е.М. Падовську. На

Косівську килимову фабрику ім. Т.Г. Шевченка: Г.Є. Пях, Т.І. Василенко [54—57].

Безпосередній вплив на зацікавлення студентами народним мистецтвом мали викладачі кафедри художнього текстилю. Так, у 1965 році викладачем на кафедру прийшла С.Й. Сидорович [58], яка спеціально досліджувала народне ткацтво, килимарство, вибійництво [59—60]. З 1966 року керівником НСТ було призначено І.Я. Боднара [61, арк. 26]. І. Боднар проводив із студентами експедиції в Карпатах. Свого часу він був учнем львівської художниці Я. Музики, яку з методикою Віденської вищої художньо-промислової школи познайомила М. Дольницька. Вивчаючи традиційні види народного мистецтва: писанкарство, вибійку, — художниця створювала декоративні тканини, килими [62]. Дещо про етнографічну практику І. Боднара знаходимо в публікації Б. Мисюги, який зазначив, що експедиційне вивчення творів народного мистецтва «допомагало сприймати творчість як філософію, а не як ремесло. Звідси також — засіб пізнання абстрактної форми» [63]. Цю практику згадує М.М. Шеремета, як таку, що була для неї особливо цінною.

«Це були етнографічні експедиції, які починались на Бойківщині, ішли по маршруту с. Гнила, с. Либохора, с. Плав'є потім на Гуцульщині — Ворохта, Верховина, Жаб'є, Косів. До обіду ми ходили по курних хатах, і робили замальовки, кожен мав своє особисте завдання: зарисовки килимів, верет, вишивок, поясів, плахт, я мала верету. Після обіду ми ходили на етуди, робили зарисовки природи. Жили в палатках, готували їжу в банях на кострі. Ця практика всім подобалась, ми багато спілкувались з людьми, можу сказати бойки — дуже щирі люди, завжди хотіли нас підгодувати, гуцули — інші, знають свою користь зі всього. На Бойківщині нас радо приймали в хатах та дозволяли замальовувати свої текстильні збереження. Боднар також малював разом з нами, він також мав своє завдання: він збирав співанки (народний фольклор), ми підглядали до того, що він малював — але він не давав, показував лише вибірково. В нього була чудова графіка, виважена, вишукана. Навколо нас було багато дітей, які співали нам пісні, приносили молоко та їжу. Його сестра — Надія Боднар також їздила з нами, тепер працює в Ужгородському інституті» [64].

М. Шеремета є випускницею кафедри художнього текстилю 1975 р. Диплом виконувала на фабри-

ку художніх виробів «Перемога» (с. Глиняни, Львівська обл.). Її дипломну роботу ткали пані Марисуня та пані Іза. Ці майстрині ткали дуже швидко — 5 м² за два тижні. Це була наочна практика у ткачів. Нині М. Шеремета — завідувача відділенням художнього ткацтва ЛФКДУМ ім. І. Труша, де зберігає та розвиває традиції «львівської школи» художнього ткацтва [64].

Результатами цих експедицій стали дослідження І. Боднара «Ткацтво Закарпаття», «Уставки Космача і Верховини», замальовки, був зібраний народний фольклор. Роботи з дослідження народної творчості західних областей України «Ткацтво села Ракитне» І. Остафійчука, «Уставки Космача та Верховини» І. Боднара були відзначені почесними дипломами, а дослідження «Кептари західних областей України» І. Карпинець, «Уставки Космача та Верховини» І. Боднара, «Писанки Космача» О. Цегельської (Крип'якевич) публікувалися в журналі «Народна творчість та етнографія» [65; 66, с. 90].

Архів І. Боднара уклад Б. Мисюга. Архів І. Боднара, О. Крип'якевич, М. та Р. Сельських, Л. Левицького та інших художників увійшов у опубліковане «Українське неофіційне мистецтво другої половини ХХ ст.» (2020), архів викладений на сайті «Ukrainian Unofficial» [67—68]. 5 травня 2021 р. у Львові був відкритий музей модернізму [69], куратором музею є Б. Мисюга. Серед робіт С. Гординського, О. Кшиовоблоцького, Л. Левицького, П. Ковжуна, Б. Шульця, В. Гаврилюка, Р. Сельського, М. Владарського також представлені роботи І. Боднара.

Згідно з аналізом архівних справ виявлено, що етнографічні експедиції проводилися до кінця 1980-х рр., далі етнографічна практика проводиться у вигляді збору матеріалу (замальовок) в музеях. Виявлено, що з 1990 року етнографічна практика проводилася у музеях м. Ужгорода, Ніжина, Львова [70—71].

Однак не можна стверджувати, що етнографічні експедиції як форма навчальних практик повністю зникла. Поставлене у навчальному процесі завдання на вивчення етнографії спонукає студентів до вивчення етнографії свого регіону. Прикладом цього є проходження етнографічної практики у 1997 р. студенткою 1 курсу Тетяною Килівник. На той момент керівником етнографічної практики була Г.Ф. Стеблій. Т. Килівник отримала дозвіл на проходжен-

ня практики за місцем проживання. І разом із батьком — В.М. Килівником здійснила експедицію у село Бритавка (Чечелницького району Вінницької обл.), де він народився і виріс.

«Ми ходили по хатах в с. Бритавка і я робила етюдні зарисовки килимів, які висіли на стінах у людей. Обійшли 12 хат, я зробила 12 замальовок з природи. Батько спілкувався з господарями. Вони розказували про своїх матерів та бабусь, що ці килими передавались з покоління в покоління, що ці килими були у них ще до війни. Цим килимам було не менше 100 років. Були килими ткані вручну на верстатах. Таких самих, як в нас в ткацькій майстерні на кафедрі текстилю. Демонстрували прялки, веретена і верстати, їх роботу. Показували як жили, розказували про вечорниці. Як робили свічки, лампадки — парафін купляли, а віск був зі свого господарства, бджолиний, — розтоплювали, змішували і заливали у форми. Сідали до роботи, співали пісень і вишивали. На вечорниці щораз збирались у різних родин — по черзі.

Дочок готували до весілля заздалегідь. Мама вишивали скатерті, сорочки, наволочки своїм дочкам в придане. Запасок в тій області не було, були сорочки білі короткі (для чоловіків) і довгі (для жінок) і вишивали їх. Пряли вовну і ткали килими. Вважалося, що де більше килимів, там хата багатша, оскільки хто більше овець має — ті багаті. Вони розводили овець, фарбували вовну рослинними барвниками, бо анілінових тяжко було дістати. Ходили в місто і вимінювали те, в чому мали потребу. Після занять в Зої Миколаївни² я теж ходила і збирала трави, пробувала сушити і фарбувати.

Там не завжди зберігали правила у вишивці (як зберігають традиції у Західному регіоні), а фантазували. Експериментували, старались, щоб узорі були різні в кожній сім'ї. Найстаріші килими мали чорне тло, на якому були зображені червоні квіти із зеленим листям. Великі червоні квіти (іл. 6—7). Для тієї місцевості таке зображення було типовим. Нитка була груба для килимів, тонка для полотна, скатертин, сорочок.

² Зоя Миколаївна Семак — доцент, кандидат технічних наук, викладала «Матеріалознавство» та «Хімічну технологію текстильних матеріалів» на кафедрі художнього текстилю ЛНАМ протягом 1979—2016 рр. З.М. Семак проводила експерименти з натуральними природними барвниками, опублікувала посібник «Фарбування текстильних матеріалів рослинними барвниками» (2005). — К. Ц.).

Іл. 6. Кодимський районний історико-краєзнавчий музей (м. Кодима, Одеська обл.). На фото: К. Цуркан в експозиції музею «Маєток графа Розенфельда». На підлозі — килим, композиція та кольорова гама характерна для старих килимів тієї місцевості. Фото з родинного архіву К. Цуркан. Публікується вперше

Іл. 7. Кодимський районний історико-краєзнавчий музей (м. Кодима, Одеська обл.). На фото: Т. Килівник в експозиції музею «З життя селян». Фото з родинного архіву К. Цуркан. Публікується вперше

Іл. 8. К. Цуркан біля верстату. Фото з родинного архіву К. Цуркан. Публікується вперше

Нитки були лляні та вовняні. Одягові тканини робили з лляних ниток, а килими з вовняних. Льон садили, збирали, вибілювали. Сорочки були вибілені. Вовну також вибілювали. Після цього вишивали.

Обов'язкова умова для виходу заміж дочки була така, що вона мала навчитися прясти, ткати і вишива-

ти. Хто не мав до цього хисту — були зайняті іншою роботою. Однак це шанувалось. Дочка сама мала вишити сорочку на весілля. Ті родини, в яких доньки були краще навчені цим ручним роботам, шанувались як «людяні» (працьовиті). На «празники» (свята) — Великдень, Різдво та інші уся сільська громада святкувала у одязі, який протягом року зберігався у скринях. Свята святкували усім селом. Хати були гостинно відкриті для кожного. Кожен показував свій фантазійний візерунок. На Великдень мали традицію збирати нове виткане і вишите, або принаймні мати якийсь новий аксесуар — хустинку, або щось інше. В такий спосіб оприлюднювався доробок родин за рік» [72].

Ця практика згодом мала наслідки купівлі В.М. Килівником верстату в подарунок до дня народження онуки К. Цуркан у 2010 році. Походження ткацького верстату з с. Луги (Чечелницького району, Вінницької обл.), зроблений без жодного цвяха (іл. 8). Зацікавлення етнографією згодом проявилось у творчості Т. Килівник, яка проводила власну плерну практику з вивчення архітектури Музею народної архітектури та побуту ім. К. Шептицького (м. Львова). Результатом цієї практики стала низка живописних робіт та композицій у техніці гарячого батіку, які були презентовані на виставці «У Шевченківській гаю» в галереї «Львів-арт» у 2010 році (Львів, відкриття 17.08.2010) (іл. 9—10).

Останнім і найбільш вагомим, на нашу думку, видом етнографічної практики за впливом на національну свідомість мистця є місце проживання у етнографічному регіоні, де зберігають народні традиції (осередки народних традицій). До художників, які мали таку етнографічну практику належить Михайло Білас, який закінчив ЛДІПДМ 1959 року. Ім'я цього художника широко відоме, з 1992 року в м. Трускавці діє музей М. Біласа, його творчість досліджена та популяризована, так у 1972 і 2013 рр. вийшли альбоми про творчість Михайла Біласа [73—74]. Про нього у альбомі «Художній текстиль. Львівська школа» опублікувала статтю О. Білас-Березова [75].

Етнотематика та стилістика народного мистецтва простежується в гобеленах малих форм та гобеленових мініатюрах — «Ситуація», «Стремління» Н. Паук, «Два кольори» І. Винницької, «Засіяна земля» О. Риботицької, «Чумацькі дороги» С. Бабкова, «Гуцульське весілля» О. Валько, «Народні свята» А. Шнайдера, «Відлуння» О. Саєнко.

Орнаментика косівських писанок покладена в основу композиції Л. Серветник «Косів». «Килимок» О. Валько — серія мініатюр з фрагментами орнаментів гуцульських килимів. Фольклорні мотиви виразні у міні-гобеленах І. Винницької «Лісова казка», О. Парути-Вітрук «Гуцульська мелодія», З. Давиденко «Народні промисли» [76, с. 234].

Висновки. На формування творчої особистості мистця впливає багато чинників, проте вважаємо, що кожне випадкове чи осмислене близьке вивчення народного мистецтва, незалежно від форми цього вивчення, загострює національну свідомість мистця і впливає на його творчість. У пропонованій статті здійснено невеликий огляд теми, яка є досить широкою і потребує подальшого ґрунтовного дослідження та висвітлення. Формат статті не дає нам можливості широко охопити усіх випускників кафедри художнього текстилю ЛНАМ, які у педагогічній діяльності скеровували студентів звертатись до народного мистецтва як важливого першоджерела, та тих випускників, які у творчості звертаються до етнічних мотивів. Це М. Луцкевич, О. Сатурська, Л. Жоголь, М. Кипріян, А. Жук, М. Токар, Н. Паук, О. Куца, Н. Борисенко, Н. Дяченко, Г. Стеблій, Г. Кусько, Л. Амбіцька, О. Мінько та І. Мінько-Мурашик, Х. Чабан-Звіринська, С. Бурак, І. Данилів-Флінта, І. Токар, Р. Косів, Л. Покусинська, О. Петрашук та ін. Однак наявний опрацьований матеріал дає підстави зробити наступні висновки:

1. За результатами розвідки виявлено чотири види етнографічної практики: 1) етнографічні експедиції; 2) виконання дипломних робіт на фабриках, що зберігають традиції народного ткацтва; 3) збір етнографічного матеріалу в музеях та за місцем проживання; 4) безпосереднє проживання в осередку збереження народних традицій.

2. Етнографічні практики перших трьох видів пробуджують етнічну свідомість і спонукають до зацікавлення етнографією своєї місцевості.

3. Етнографічні практики провокують подальші дослідження в напрямку народного мистецтва.

4. Впливають на подальший розвиток творчості (у творчості художників залучаються мотиви народного мистецтва) та осмислення цінності звернення до точного етнографічного матеріалу або його носіїв. Це, в свою чергу, вносить вклад у підтримку розвитку та популяризацію національної культури.

Іл. 9—10. Фото з відкриття виставки живопису та батіку Т. Килівник «У Шевченківському гаю». Фото з родинного архіву К. Цуркан. Публікуються вперше

5. Разом з тим, що роль етнографічних практик важлива у розвитку професійної мистецької освіти для збереження етнічної самоідентифікації, є потреба у нових способах популяризації народного мистецтва.

1. Храмова В. До проблеми української ментальності. *Українська душа: зб. наук. праць*. Відп. ред. В. Храмова. Київ: Фенікс, 1992. С. 3—35.
2. Онацький Є. Українська емоційність. *Українська душа: зб. наук. праць*. Відп. ред. В. Храмова. Київ: Фенікс, 1992. С. 36—47.
3. Кульчицький О. Світовідчуження українця. *Українська душа: зб. наук. праць*. Відп. ред. В. Храмова. Київ: Фенікс, 1992. С. 48—65.
4. Янів В.О. *Нариси до історії української етнопсихології*. Упоряд. М. Шафовал. 3-тє вид., стер. Київ: Знання, 2006. 341 с.
5. Національний університет «Києво-Могилянська академія». *Наукова бібліотека. Науковий архів*.

- Фонд № 12. Ярема Яким Якимович (1884—1964) — літературознавець, педагог, психолог, громадський діяч. Опис 1. 2014.
6. Щербаківський В. *Формация української нації. Нарис праісторії України*. Нью-Йорк, 1958. 147 с.
  7. Луковська О.І., Цимбалюк О.К. Синтез традиційного та професійного у гобеленах Наталі Паук. *Науковий вісник Закарпатського художнього інституту*. 2013. № 3. С. 49—56.
  8. Луковська О.І. Художній текстиль: через традицію до сучасності. Вікова спадщина українського народу: регіональний аспект. Львів: СПОЛОМ, 2018. С. 47—54.
  9. *Художній текстиль. Львівська школа*. Уклад. Т.Г. Печенюк. Львів: Поллі, 1998. 160 с.
  10. Кусько Г.Д. *Становление и развитие украинского советского гобелена (опыт историко-теоретического освещения проблемы)*: дис. ... канд. искусствовед.: 17.00.06; Львовское отделение Института искусствоведения, фольклора и этнографии им. М.Ф. Рильского АН УССР. Львов, 1987. 189 с.
  11. Печенюк Т.Г. *Розпис тканин в Україні (20-і — початок 90-х рр. ХХ ст.)*: дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.06. Львівська національна академія мистецтв. Львів, 1996. 168 с.
  12. Луковська О.І. *Художнє ткацтво Львова другої половини ХХ ст. (художні особливості, традиції, новачії)*: дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.06. Львівська національна академія мистецтв. Львів, 2007. 161 с.
  13. Чегусова З.А., Печенюк Т.Г. Художній текстиль як складова національно-культурного простору (про Першу та Другу всеукраїнські трієнале художнього текстилю). *Студії мистецтвознавчі*. Київ: ІМФЕ НАН України, 2009. № 1 (25). С. 79—99.
  14. Чегусова З.А. *Всеукраїнські трієнале художнього текстилю національної спілки художників України: історія виникнення, мистецькі спрямування*. URL: <http://sm.etnolog.org.ua/zmist/2018/4/77.pdf> (дата звернення: 27.06.2021).
  15. Кусько Г.Д. Кафедра художнього текстилю Львівської національної академії мистецтв: становлення, розвиток, потенціал. *Вісник ЛНАМ*. 2006. Вип. 17. С. 25—40.
  16. *Історія декоративного мистецтва України*. Т. 5. Мистецтво ХХ — початку ХХІ ст. Київ: Видавництво ІМФЕ, 2016. 542 с.
  17. Чегусова З. Професійний художній текстиль України ХХ — початку ХХІ століть. Образно-пластична і стильова ситуація. Декоративне мистецтво України ІХ—ХХІ століть: стильові трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст. Київ: видавництво ІМФЕ. 2019. С. 408—495.
  18. *Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації*. Київ: видавництво ІМФЕ. 2019. 240 с.
  19. Чегусова З.А. *Декоративне мистецтво України другої половини ХХ — початку ХХІ століть: еволюція, трансформації, персоналії*: дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. Київ, 2021. 396 с.
  20. *Архів ЛНАМ*. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 305. 234 арк. Наказ № 96 від 23 червня 1959 року. арк. 107.
  21. *ДАЛО*. Ф. Р. 1653 (ЛДІПДМ). Оп. 1. Спр. 225. Поч. 1956 р. Доклад ст. преподавателя Вторушина о методике преподавания композиции на кафедре текстиля. 14 арк.
  22. *Яким Прохорович Запаско (28.08.1923—01.11.2007)*. URL: http://www.etnolog.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1808 (дата звернення: 27.06.2021).
  23. *Факультет історії і теорії мистецтва ЛНАМ*. С. 116. URL: <http://www.logos.biz.ua/proj/lnam/online/lnam--110-129.pdf> (дата звернення: 27.06.2021).
  24. Жоголь Л. Солнце в зените. «Зеркало недели». № 19. 1997. 17 мая.
  25. Чегусова З. Титан монументального искусства. «Зеркало недели». № 28. 2001. 28 июля.
  26. Ільєнко Л. «Колючий» Іван Литовченко. *Слово про світи*. 2011. 29 липня.
  27. Андріяшко А. *Київська школа художнього текстилю ХХ століття (Джерела. Розвиток. Перспективи)*: дис. ... канд. мистецтвознав.: Київ, 2007. 333 арк.
  28. Андріяшко А. *Гобелен київських художників 1950—1970-х рр.* URL: <https://docplayer.net/52257788-Gobelen-kiyivskih-hudozhnikov-h-rokiv.html> (дата звернення: 27.06.2021).
  29. Дьомін М. Національні художні традиції у творчості династії художників-монументалістів Литовченків (до 95-річчя від дня народження Івана Литовченка). *Світ огляд*. 2016. № 5 (61). С. 54—64.
  30. Гассанова Н. Гобелени Івана Литовченка. *Народна творчість та етнографія*. 1987. № 1. С. 43—46.
  31. *Архів ЛНАМ*. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 34. 206 арк. Наказ № 146 від 25 грудня 1960 року.
  32. *Архів ЛНАМ*. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 337. 223 арк. Наказ № 48 від 21 квітня 1961. Арк. 63.
  33. Цуркан К.С. Викладачі кафедри художнього текстилю Львівської національної академії мистецтв (ЛНАМ). *Вісник ХДАДМ*. 2015. № 7. С. 72—81.
  34. Жиліна М.П., Зальоток О.В. *Каталог*. Львів: [б. вид.], [б. р.]. 38 с.
  35. *Оголошення: в Острозькій академії відкрилась персональна виставка ремізного ткацтва*. URL: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2010/12-05-2010> (дата звернення: 27.06.2021).
  36. *Архів ЛНАМ*. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 337. 223 арк. Наказ № 60 від 23 травня 1961 р. Арк. 77.
  37. *Архів ЛНАМ*. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 337. 223 арк. Наказ № 86 від 1 липня 1961 р. Арк. 111.
  38. *Архів ЛНАМ*. Ф. Р-1653. Оп. 1. 1962 рік. Наказ № 75 від 29 травня 1962 р. Арк. 81.
  39. *Архів ЛНАМ*. Ф. Р-1653. Оп. 1. 1962 рік. Наказ № 78 від 2 червня 1962 р. Арк. 113.

40. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 479. 223 арк. Наказ № 165 від 9 листопада 1964 р. Арк. 212.
41. Анотація виставки «Текстиль як зброя» (листопад 2016 р.) «Олександра Крип'якевич». URL: <http://stwf.org.ua/pro-nas/zasnovnyku/> (дата звернення: 27.06.2021).
42. Фонди музею ЛНАМ. Інвентарна картка дипломної роботи О. Крип'якевич № 63/379.
43. Кафедра художнього текстилю. 1946—2016. Каталог. Львів. ЛНАМ. 2016. 36 с.
44. Історія українського мистецтва: в 6 т. Гол. ред. кол.: М.П. Бажан та ін., ред. П.Г. Юрченко. Т. 6. Київ: АН УРСР. 1968. 331 с.
45. Кусько Г.Д. Монументально-декоративна творчість та педагогічна діяльність Сергія Бабкова. *Вісник Львівської національної академії мистецтв. Спецвипуск IV*. Львів: ЛНАМ, 2007. С. 261—277.
46. Мистецтво текстилю. Методи творення.3. Уклад. Шульга З.М. Львів; Сургут: Компанія Гердан, 2005. 48 с.
47. Харковина Є. Мистецтво килимарства Полтавщини XVIII — початку XXI століть в художній культурі України. дис. ... канд. мистецтвознав: 26.00.01. Київський національний університет культури і мистецтв; Міністерство освіти і науки України; Київ. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, 2021. 238 с.
48. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 479. 223 арк. Наказ № 154 від 14 листоп. 1964 р. Арк. 199.
49. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 512. 243 арк. Наказ № 51 від 4 травня 1965. Арк. 61.
50. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 543. 269 арк. Наказ № 58 від 19 квітня 1966 р. Арк. 205.
51. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 543. 269 арк. Наказ № 49 від 12 квітня 1966. Арк. 210.
52. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. спр. 1278 (Т. 1). 274 арк. Наказ № 38 від 28 лютого 1981 р. Арк. 86.
53. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 1278 (Т. 1). Наказ № 46 від 13 березня 1981 р. Арк. 101.
54. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 1315 (Т. 1). 261 арк. Наказ № 47 від 19 березня 1982 р.
55. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 351 (Т. 1). 247 арк. Наказ № 47 від 24 березня 1983 р. Арк. 126.
56. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 351 (Т. 1). 247 арк. Наказ № 66 від 29 квітня 1983. Арк. 171.
57. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 1387 (Т. 1). 291 арк. Наказ № 38 від 2 березня 1984 р. Арк. 88.
58. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 512. 243 арк. Наказ № 170 від 27 грудня 1965. Арк. 240.
59. Сидорович С.Й. Художня тканина західних областей УРСР. Київ: Наукова думка, 1979. 156 с.
60. Орнамент української вибійки (альбом). Укладач В.А. Дзугаєв. Київ: вид-во Академії архітектури УРСР, 1950. 100 с.
61. ДАЛО. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 1099. 73 арк. Документи об участі студентів в різних виставках і конкурсах на кращу творчу роботу і теоретичних наукових студентських конференцій по суспільним наукам (протоколи, тематики, рецензії і т. д.) 1976—1977 гг.
62. Печенюк Т.Г., Семчишин О.І. До питання розвитку текстилю Галичини першої половини ХХ століття. Художній текстиль. Львівська школа. Львів: Поллі, 1998. С. 12—17.
63. Мисюга Б. *Євхаристія Ігоря Боднара*. URL: <https://zbruc.eu/node/64924> (дата звернення: 27.06.2021).
64. Інтерв'ю К.С. Цуркан з М.М. Шереметою 16.09.2015 р. (публікується вперше).
65. ДАЛО. Ф. Р-1653. Оп. 1. Спр. 596. 12 арк. Обзор Арофичина Е.В. о подготовке художников по оформлению тканей и изделий из них в институте, 1967 год.
66. Цуркан К.С. Становлення та розвиток кафедри художнього текстилю ЛНАМ у 1946—1960-х рр. *Вісник ХДАДМ*. 2015. № 5. С. 84—91.
67. Мисюга Б. Львівське неофіційне мистецтво 1950-х—1980-х рр. Київ, 2020. 213 с.
68. Архів «Львівське неофіційне мистецтво 1950-х—1980-х рр.». URL: <http://archive-uu.com/ua/golovna> (дата звернення: 27.06.2021).
69. У Львові відкрили Музей модернізму. URL: <https://zbruc.eu/node/104970> (дата звернення: 27.06.2021).
70. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1-Ос. Спр. 482. 130 арк. Наказ № 24 від 28.05.1990. С. 55—56.
71. Архів ЛНАМ. Ф. Р-1653. Оп. 1-Ос. Спр. 489. 178 арк. Наказ № 27 від 31.05.1991.
72. Інтерв'ю К.С. Цуркан з Т.В. Килівник 29.06.2021. Публікується вперше.
73. Михайло Білас. Альбом. Упорядник Б.С. Бутник-Сіверський. Київ: Мистецтво, 1972.
74. Михайло Білас. Народний художник України. Альбом. Дрогобич: Коло, 2013.
75. Білас-Березова О. Михайло Білас — народний художник України. Художній текстиль. Львівська школа. Уклад. Т.Г. Печенюк. Львів: Поллі, 1998. С. 50—53.
76. Кусько Г.Д. Фольклорний напрямок в українському гобелені другої половини ХХ ст. *Edukacja estetyczna a kształcenie postawy kreatywnej*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. 2017. S. 229—236.

REFERENCES

- Khramova, V. (Ed.). (1992). To the problem of Ukrainian mentality. *Ukrainian soul: collection of science works* (Рр. 3—35). Kyiv: Feniks [in Ukrainian].
- Onats'kyj, Ye., & Khramova, V. (Ed.). (1992). Ukrainian emotionality. *Ukrainian soul: collection of science works* (Рр. 36—47). Kyiv: Feniks [in Ukrainian].
- Kul'chyt's'kyj, O. & Khramova, V. (Ed.). (1992). The worldview of the Ukrainian. *Ukrainian soul: collection of science works* (Рр. 48—65) Kyiv: Feniks [in Ukrainian].

- Yaniv, V.O., & Shafoval, M. (Ed.). (2006). *Essays on the history of Ukrainian ethnopsychology*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
- (2014). *National University «Kyievo-Mohylians'ka Academy» Scientific Library. Scientific archive. Fund № 12. Yarema Yakym Yakymovych (1884—1964) — literary critic, teacher, psychologist, public figure (Description 1)*. [in Ukrainian].
- Scherbakivs'kyj, V. (1958). *Formation of the Ukrainian nation. Essay on the prehistory of Ukraine*. New York [in Ukrainian].
- Lukovs'ka, O.I., & Tsymbaliuk, O.K. (2013). Synthesis of traditional and professional in tapestries by Natalia Pauk. *Scientific Bulletin of the Transcarpathian Art Institute*, 3, 49—56 [in Ukrainian].
- Lukovs'ka, O.I. (2018). *Art textiles: through tradition to the present. Age heritage of the Ukrainian people: regional aspect*. Lviv: SPOLOM [in Ukrainian].
- Pecheniuk, T.H. (1998). *Art textiles. Lviv school*. Lviv: Polly [in Ukrainian].
- Kus'ko, G.D. (1987). *Formation and development of the Ukrainian Soviet tapestry (experience of historical and theoretical coverage of a problem)*. (PhD thesis). Lviv branch of the Institute of Art History, Folklore and Ethnography named after M.F. Ryl's'kyj Academy of Sciences of the USSR. Lviv [in Russian].
- Pecheniuk, T.H. (1996). *Painting of fabrics in Ukraine (20s — the beginning of 90th years of the XX-th century)*. (PhD thesis). Lviv National Academy of Arts. Lviv [in Ukrainian].
- Lukovs'ka, O.I. *Artistic weaving of Lviv of the second half of the XX century (artistic features, traditions, innovations)*. (PhD thesis). Lviv National Academy of Arts. Lviv [in Ukrainian].
- Chehusova, Z.A., & Pecheniuk, T.H. (2009). Art textiles as a component of national-cultural space (about the First and Second All-Ukrainian Triennials of Art Textiles). *Art studies*, 1 (25), 79—99 [in Ukrainian].
- Chehusova, Z.A. *All-Ukrainian Triennial of Art Textiles of the National Union of Artists of Ukraine: history of origin, artistic directions*. Retrieved from <http://sm.etnolog.org.ua/zmist/2018/4/77.pdf>.
- Kus'ko, H.D. (2006). Department of Artistic Textiles of the Lviv National Academy of Arts: formation, development, potential. *Bulletin of Lviv National Academy of Arts* (Issue 17, pp. 25—40). [in Ukrainian].
- History of decorative art of Ukraine*. (2016). *Art of the XX — early XXI century* (Vol. 5). Kyiv: IAHFE Publishing House [in Ukrainian].
- Chehusova, Z.A. (2019). Professional artistic textiles of Ukraine of the XX — the beginning of the XXI centuries. Image-plastic and stylistic situation. *Decorative art of Ukraine of the IX—XXI centuries: stylistic transformations, artistic interpretations, pan-European context*. Kyiv: IAHFE Publishing House [in Ukrainian].
- (2019). *Contemporary Ukrainian decorative art: preservation of national identity in the context of globalization*. Kyiv: IAHFE Publishing House [in Ukrainian].
- Chehusova, Z.A. (2021). *Decorative art of Ukraine of the second half of the XX — the beginning of the XXI centuries: evolution, transformations, personalities*. (PhD thesis). Institute of Art History, Folklore and Ethnology named after M.T. Ryl's'kyj. Kyiv [in Ukrainian].
- Archive of LNAA*. F. R-1653. Op. 1. File № 305. Order № 96 of June 23, 1959 [in Ukrainian].
- SALR. F. R. 1653. Op. 1. File № 225. Beginning 1956. Report of Senior Lecturer Vtorushyn about the methodology of teaching composition at the Department of Textiles [in Russian].
- Yakym Prokhorovych Zapasko* (August 28, 1923—November 1, 2007). Retrieved from http://www.etnolog.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1808.
- Faculty of History and Theory of Art LNAA* (p. 116). Retrieved from <http://www.logos.biz.ua/proj/lnam/online/lnam--110-129.pdf>.
- Zhohol', L. (1997, 17 may). The sun is at its zenith. «*Mirror of the Week*», 19 [in Russian].
- Chehusova, Z.A. (2001, 28 July). Titan of monumental art. «*Mirror of the Week*», 28 [in Russian].
- Il'ienko, L. (2011, 29 July). «Prickly» Ivan Litovchenko. *The word of enlightenment* [in Ukrainian].
- Andriiashko, A. (2007). *Kyiv school of artistic textiles of the XX century (Sources. Development. Perspectives)* (PhD thesis). Kyiv [in Ukrainian].
- Andriiashko, A. *Tapestry of Kyiv artists of 1950—1970s*. Retrieved from <https://docplayer.net/52257788-Gobelenkiyvskih-hudozhnikov-h-rokiv.html>.
- D'omin, M. (2016). National artistic traditions in the works of the dynasty of monumental artists Lytovchenko (to the 95th anniversary of the birth of Ivan Lytovchenko). *Svitohliad*, 5 (61), 54—64 [in Ukrainian].
- Hassanova, N. (1987). Tapestries of Ivan Lytovchenko. *Folk art and ethnography*, 1, 43—46 [in Ukrainian].
- Archive of LNAA*. F. R-1653. Op. 1. File № 34. Order № 146 of December 25, 1960 [in Ukrainian].
- Archive of LNAA*. F. R-1653. Op. 1. File № 337. Order № 48 of April 21, 1961 (Arc. 63) [in Ukrainian].
- Tsurkan, K.S. (2015). Lecturers of the Department of Artistic Textiles of the Lviv National Academy of Arts (LNAA). *Bulletin of Kharkiv State Academy of Design and Arts*, 7, 72—81 [in Ukrainian].
- Zhylina, M.P., & Zal'otok, O.V. *Catalog*. Lviv: [without edition], [without year] [in Ukrainian].
- Announcement: a personal exhibition of handicraft weaving has opened at the Ostroh Academy*. Retrieved from: <https://www.oa.edu.ua/ua/info/news/2010/12-05-2010>
- Archive of LNAA*. F. R-1653. Op. 1. File № 337. Order № 60 of May 23, 1961 (Arc. 77) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA*. F. R-1653. Op. 1. File № 337. Order № 86 of July 1, 1961 (Arc. 111) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA*. F. R-1653. Op. 1. 1962. Order № 75 of May 29, 1962 (Arc. 81) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA*. F. R-1653. Op. 1. 1962. Order № 78 of June 2, 1962 (Arc. 113) [in Ukrainian].

- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 479. Order № 165 of November 9, 1964 (Arc 212) [in Ukrainian].
- Abstract of the exhibition «Textiles as a weapon» (November 2016) «Oleksandra Kryp'iakevych». Retrieved from: <http://stwf.org.ua/pro-nas/zasnovnyky/>
- (1967). *Funds of the Museum of LNAA № 63/379*. Inventory card of diploma work O. Kryp'iakevych [in Ukrainian].
- (2016). *Department of Artistic Textiles. 1946—2016. Catalog*. Lviv: LNAA [in Ukrainian].
- Bazhan, M.P., & Yurchenko, P.G. (1968). *History of Ukrainian art: in 6 vol. (Vol. 6)*. Kyiv: Academy of Sciences of the USSR [in Ukrainian].
- Kus'ko, H.D. (2007). Monumental and decorative creativity and pedagogical activity of Serhiy Babkov. *Bulletin of Lviv National Academy of Arts*. Special issue IV (Pp. 261—277). Lviv [in Ukrainian].
- Shul'ha, Z.M. (Ed.). (2005). *The art of textiles. Methods of creation.3*. Lviv; Surgut: Gerdan Company [in Ukrainian].
- Kharkovyna, Ye. (2021). *The art of carpet weaving of Poltava region of the XVIII — beginning of the XXI centuries in the artistic culture of Ukraine*. (PhD thesis). Kyiv National University of Culture and Arts Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv. Precarpathian National University by the name of Vasyl Stefanyk, Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 479. Order № 154 of November 14, 1964 (Arc. 199) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 512. Order № 51 of May 4, 1965 (Arc. 61) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 543. Order № 58 of April 19, 1966 (Arc. 205) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 543. Order № 49 of April 12, 1966 (Arc. 210) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 1278 (Vol. 1). Order № 38 of 28 February 1981 (Arc. 86) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 1278 (Vol. 1). Order № 46 of March 13, 1981 (Arc. 101) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 1315 (Vol. 1). Order № 47 of March 19, 1982 [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 1351 (Vol. 1). Order № 47 of March 24, 1983 (Ark. 126) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 1351 (Vol. 1). Order № 66 of April 29, 1983 (Ark. 171) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 1387 (Vol. 1). Order № 38 of March 2, 1984 (Ark. 88) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1. File № 512. Order 70170 of December 27, 1965 (Arc. 240) [in Ukrainian].
- Sydorovych, S.J. (1979). *Artistic fabric of the western regions of the USSR*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Dzubaiev, V.A. (Ed.). (1950). *Ornament of Ukrainian beating*. Kyiv: published by the Academy of Architecture of the USSR [in Ukrainian].
- SALR. F. R-1653. Op. 1. File № 1099. Documents about student participation in various exhibitions and competitions for the best creative work and theoretical scientific student conferences on social sciences (protocols, topics, reviews, etc.) 1976—1977 [in Ukrainian].
- Pecheniuk, T.H., & Semchysyn, O.I. (1998). On the development of textiles in Galicia in the first half of the twentieth century. *Artistic textiles. Lviv school* (Pp. 12—17). Lviv: Polly [in Ukrainian].
- Mysiuha, B. *Eucharist of Ihor Bodnar*. Retrieved from: <https://zbruc.eu/node/64924>
- Interview of K. Tsurkan with M. Sheremeta on September 16, 2015 (published for the first time).
- SALR. F. R-1653. Op. 1. Ref. 596. Review of E.V. Arofikin on the training of artists in the design of fabrics and products from them at the institute (1967) [in Ukrainian].
- Tsurkan, K.S. (2015). Formation and development of the Department of Artistic Textiles LNAA in 1946—1960. *Bulletin of Kharkiv State Academy of Design and Arts*, 5, 84—91 [in Ukrainian].
- Mysiuha, B. (2020). *Lviv unofficial art of the 1950s—1980s*. Kyiv [in Ukrainian].
- Archive «Lviv unofficial art of the 1950s—1980s». Retrieved from: <http://archive-uu.com/ua/golovna>
- The Museum of Modernism was opened in Lviv*. Retrieved from: <https://zbruc.eu/node/104970>
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1-Os. File № 482. Order № 24 of 28.05.1990 (Pp. 55—56) [in Ukrainian].
- Archive of LNAA. F. R-1653. Op. 1-Os. Ref. 489. Order № 27 of 31.05.1991 [in Ukrainian].
- Interview of K. Tsurkan with T. Kyliivnyk on June 29, 2021 (published for the first time).
- Butnyk-Siverskyi, B.S. (Ed.). (1972). *Mykhailo Bilas*. Kyiv: Art [in Ukrainian].
- (2013). *Mykhailo Bilas. People's Artist of Ukraine*. Album. Drobych: Kolo [in Ukrainian].
- Bilas-Berezova, O., & Pecheniuk, T. (Ed.). (1998). Mykhailo Bilas — People's Artist of Ukraine. *Artistic textiles. Lviv school* (Pp. 50—53). Lviv: Polly [in Ukrainian].
- Kus'ko, H.D. (2017). Folklore direction in the Ukrainian tapestry of the second half of the XX century. *Aesthetic education and creative posture formation* (Pp. 229—236). Lublin: Publishing House of the Maria Curie-Skłodowska University [in Ukrainian].